

ZAVERA TV UREDNIKA

Jedanaest sati uveče, radni dan se odavno završio, ja se trudim da zaboravim na sve muke i probleme i sasvim zadovoljno sedam u fotelju da odgledam novu epizodu moje omiljene tv serije...i evo počinje! Prvo najavna špica, potom najavna špica za reklame, pa prva reklama, druga, treća, osma, dvanaesta, dvadeset peta...i ja sam već zaboravila šta u stvari tražim pred tv ekranom i šta sam ja to ono htela da gledam !!!! Da su bar zanimljive! Nisu!! Najpre mi nude vrlo efikasne tablete za mršavljenje pomoću kojih ću se osloboditi suvišnih kilograma za samo pet do sedam dana, zatim magične krpe za brisanje prašine koje rade same od sebe, ja samo treba da ih kupim, potom najkvalitetnije šampone za borbu protiv peruti i praškove za borbu protiv zatvora, preparate za jačanje organizma, fantastične žvakaće gume koje moje zube štite od karijesa-kad smo već kao nacija lenji da sami peremo svoje zube, žvakaćemo američke žvake!! Tu su naravno i nova „izdanja“, i „materijali“, naših što dens što narodnjačkih zabavljača i zabavljača muzičko-zvezdanog neba, pa ako sam još veće sreće odgledaću i spot ili dva!! Naravno, uz reklamu o slovarici-slagalici pomoću koje će i najmlađe dete od samo tri godine brzo i lako naučiti da čita, ide i ona o povećanju potencije i libida (ako ovih dana baš niste u formi) kao i one o pružanju usluga u potpunosti privatnosti, vrlo kvalitetno, a može i telefonom ako vam se dopada!! I naravno, da bi bilo ubedljivo iz scene u scenu šetaju se gotovo gole devojke sa pohotnim pogledima i obavezanim uzdasima...a onda kao šlag na tortu reklama o sokićima u kojoj učiteljici, (nekadašnjem) simbolu poštovanja i autoriteta spada suknja i ona ostaje postideana pred celim razredom, a dečica se slatko smeju!! I tako, dok stare vrednosti guramo pod tepih ili ih javno izvrgavamo ruglu, a uzdižemo kič, prostotu i vulgarnost, Skali i Molder su odavno rešili misteriju postojanja vanzemaljskih kolonija na planeti Zemlji, zaveru američke vlade protiv građana i crne rupe u svemiru, ja sam odgledala zaveru druge vrste-urednika tv programa protiv gledaoca koji je samo želeo da odgleda svoju omiljenu seriju. I to nije sve! Kad epizoda najzad počne, posle dve minute sve reklame nanovo!! Da mi koja ne promakne !

SANDRA ADAM
Radio Novi Sad

Mai stabil cu sapa-n mână

Cioc! Cioc! Bat la ușa cavității mele craniene în speranța că voi găsi din nou ascultare. De data asta îi voi cere omulețului din interior să facem un exercițiu împreună. Cu mâinile, eu voi face ceva, iar el va încerca să noteze ceea ce simte acolo sus.

Fizic mi-am imaginat până acum ce înseamnă să îți sapi porumbul: e neplăcut. Sudoarea îți intră în ochi, mâinile îți obosesc repede și bătăturile devin oaspeți nedoriti pentru palme. Bine. Acum e momentul să evoluez. Să aflu cum e pe dinăuntru. Fac doi pași în lanul neprietenos și mimez stângaci, fiind sigur că, dacă m-ar vedea, un cunoscător ar râde cu lacrimi. Până aici ... nimic. Mai încerc. Ridic privirea și, dintr-o dată, observ cât de mult aș avea de lucrat, dacă acesta ar fi porumbul meu. Undeva, în față, șirurile se întănesc la plus infinit, iar eu nu sunt nici măcar la zero. Pupilele refuză să se mai dilate. Mâinile îmi intră într-o amorțeală din care le-ar fi greu să mai simt oboseala. Picioarele mi se mișcă lent. În starea de transă în care mă aflu, nu mă mai poate afecta nimic. Urechile selectează, ochii văd doar la mică distanță, mâinile repetă inconștient ceea ce le-am arătat eu să facă la început. Acum e altfel decât ieri, între blocuri. Gândul îmi zboară. Trec în revistă tot ce am făcut ieri, săptămâna trecută, anul acesta. Termin repede. Mă gândesc la ce voi face mâine. Termin și cu asta. Cobor mai adânc în sufletul meu ca într-o pivniță. Aici e mult mai răcoare decât afară. E bine. Privesc în jur și văd „sticle” de toate formele, mărimile și culorile. Fiecare conține o emoție, o amintire, o stare prin care am trecut de-a lungul anilor. Încet, încet, le privesc, le mai aranjez pe rafturi, le curăț de praf. Pe unele nu le-am văzut de zece ani, pe altele de cincisprezece, de altele nici nu știam ca există. Am mai fost aici... însă am avut timp doar să arunc o privire. Undeva în capăt văd o amintire într-o sticlă veche. Pe etichetă scrie 1980. E anul în care m-am născut. Se spune că până la trei ani omul nu păstrează nici o amintire. Și totuși. Dacă e o excepție fericită? Curiozitatea îmi încetinește pașii. Niciodată nu am fost atât de sigur, de liniștit și de rupt de restul lumii ca să ajung până aici. Întind mâna și... se termină și ultimul rând pe care îl aveam de săpat în exercițiul meu. Nu îmi pare rău. Am pierdut o amintire, dar am aflat ceva: în nebunia orașului, în agitația vieții mele aș putea cugeta mai mult, aș deveni mai stabil, dacă aș sta mai mult cu mine.

În sfârșit, mi-am scos din cap o întrebare putredă: „Cum suportă oamenii viața la câmp?”

DANI OȚIL
West FM Network

"This publication was made possible through support provided by the USAID Romania, Office of Democracy and Governance, Bureau for E&E, U.S. Agency for International Development, under the terms of Award No. 186-A-00-00-00117-00. The opinions expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect the views of the U.S. Agency for International Development."

Project coordinator:
MARIAN ODANGIU

Co-ordinator Editor: **VIOLETA FICARD**
Assistant Editor: **DANIEL OȚIL**
Editorial team: **MARIAN ODANGIU, VIOLETA FICARD, SANDRA ADAM** (Radio Novi Sad), **ŽARKO BOGOSAVLJEVIĆ** (Radio 021 Novi Sad), **RAMONA GIURA, IGOR LUKOVIĆ** (Novosadska novinarska škola), **MELANIA NEAGU, CORNELIA TRUȘCĂ-VLAICU**
Project Assistants: Petru Costea, Liliana Șerban, Marinela Toader, Dan Țica, Lucia Hera,
Finance Officer: **MĂDĂLINA LĂCĂTUȘU**
Printed by West Foundation for Regional and Euroregional Journalism Timisoara Romania
FVJ © 2001 September 4th

The Project PROBITAS 2001 is an initiative of West Foundation for Regional and Euroregional Journalism Timisoara sustained by Radio Vest Company and West FM Network.

The Project PROBITAS 2001 1st Edition – Sebis, Arad County, June – September 2001 was made possible through support provided by the USAID Romania, Office of Democracy and Governance, Bureau for E&E, U.S. Agency for International Development, under the terms of Award No. 186-A-00-00-00117-00, and through support provided by Euroregional Center for Democracy – SON Member Organization – Program "South East Youth Initiative Fund".

AMERICA'S DEVELOPMENT FOUNDATION (ADF)
Assisting the International Development of Democracy
Regional Partnership for Democracy Program Bucharest, Romania

Pag. 2 ► Tradiție și modernism

Nici „Festivalul Clătitor” – ultima noutate în materie de tradiții... moderne - nu se lasă mai prejos. Fiecare bucătar își arată îndemnarea în arta culinară. Clătitele se fac pe loc, le poți savura cu gem, brânză sau nucă, pe gratis. Pentru acest festival s-au consumat 300 kg de făină !

Pe de altă parte, sebișenii sunt oameni receptivi la tot ce este nou. Dezbrăcând haina tradiției, tinerii în special adoptă cu nonșalanță modernismul.

Majoritatea au calculatoare personale, unele conectate la Internet, iar telefoanele mobile au devenit o modă. La rândul lor, au festivaluri de muzică pop rock, adunând aici multe formații renumite.

Întreg amalgamul de tradiție și modernism, arhitectură și ruină, natură și om, crează o armonie pe care numai aici, în Sebiș, o întâlnești.

RAMONA GIURA
Universitatea Banatului Timișoara

DOBAR POGLED ZA SVAKOGA

Desetak ljudi, različite dobi, od dece preko sredovečnih do starih, prave priličnu guzvu u foajeu hotela «Sebiš». Ceo pult bivše recepcije hotela je zatran različitim modelima naočara. Veliko oko posmatra sa ekrana aparata u uglu prostorije. Za ekranom sedi stariji čovek, a sa druge strane u aparat gleda sasvim mali dečak stojeći pored svoje majke. Četvrtak je, pijačni dan, poslednje nedelje u mesecu, kada u Sebišu dolazi tim iz privatne oftalmološke ordinacije iz Arada. Čovek koji sedi za aparatom je doktor Ben, oftalmolog sa preko četrdeset godina iskustva, i član je tročlanog tima koji jednom mesečno dolazi u Sebiš. Jedan pregled očiju na najmodernijem aparatu košta isto kao i u Aradu, ali klijenti uštede novac za put, i za samo pola sata mogu biti pregledani i dobiti svoje naočare. Kako kaze doktor Ben, ovakav način rada je na obostranu korist jer ljudi iz ordinacije prodaju dosta naočara za jedan dan. Četvrtkom dolaze, jer je tada pijačni dan i mnogo ljudi iz okolnih sela je tada u Sebišu, gde inače već postoji radnja sa naočarima, ali bez doktora koji bi mogao da pregleda pacijente.

Ljudi dolaze uglavnom zbog stvarnih problema sa vidom, ali mogu se kupiti i obične naočare za sunce. Ramova i stakala ima za svačiji ukus i džep. One najjeftinije kupuju uglavnom stariji ljudi sa sela, dok se mladi odlučuju za malo skuplje modele modernijeg dizajna, sa ili bez foto-grej stakala.

Ispred hotela nekoliko ljudi čeka na pregled. Kazu da su već bili ovde i koristili ponuđene usluge i veoma su zadovoljni. Jedna starija zena, iz Braještija, kaze da je pre godinu dana ovde kupila naočare i da se oseća veoma dobro sa njima, a sada je došla na pregled.

Kao i obično u Sebišu je došla zbog pijace, i misli da je jako dobro što su pregledi pijačnim danom. Po doktorovim rečima, nema određenog radnog vremena, radi se dok ima ljudi, ali su obično svi pregledi gotovi oko podneva.

Dakle, ko ima problema sa vidom mora da ustane ranije i na vreme stane u red.

IGOR LUKOVIĆ
Radio Novi Sad

PROBITAS 2001

Ist Year No.7
September 2001
Sebiș-Arad
Timișoara
România

Edited by participants at the Inter-operational Project for Regional and Euro-regional Journalism Probitas – 1st Edition – Sebis – Arad 2001

BUDUĆNOST NA KLUPAMA

Svake večeri, centar Sebiša, rumunskog gradića na granici Panonije i Karpata, pun je mladih ljudi koji, podeljeni u grupe, sede na klupama i po ogradama okolnih zgrada. Samo jedan pogled na takav vid zabave i način da se potroši vreme, dovoljan je da pokrene lavinu socijalnih i ekonomskih pitanja, tipičnih za zemlje Jugoistočne Evrope.

Teška materijalna situacija u Rumuniji, najveći problem svih zemalja u tranziciji, najviše se odslikava na mladima, pogotovo u malim mestima.

Besperspektivnost, nedovoljno plaćen posao, nemogućnost da se ode na studije su deo njihove svakodnevice.

U Sebišu, centru ove oblasti, nema bioskopa, pozorista, kulturnog centra, diskoteka radi samo vikendom, a ni tada nije puna. Dakle, mogućnost izbora je svedena na zadimljene kafane, ne baš reprezentativne, pune sredovečnih ljudi, ili na klupe u centru grada. Naravno, izbor pada na ovo drugo, jer čak i da postoji pristojan bar u kome bi mladići i devojke mogli da provode vreme, ne bi imali dovoljno novca za tako nešto.

Pre samo nekoliko godina, situacija je bila drugačija. U Sebišu je postojao klub za srednjoškolce koji sada više ne radi, postojalo je lutkarsko pozorište, bioskop, sekcije za folklor, moderni ples i ritmičku gimnastiku. U gradiću su se održavale i karting trke.

Sve to više ne postoji. Mozdna razlog leži u paradoksalnoj situaciji, da je za vreme komunizma, dok je Rumunija bila najsiromašnija, upravo Sebiš bio jedan od najbogatijih gradića, zahvaljujući industriji koze. Stvari su se promenile tokom dugog i mučnog perioda tranzicije. Rumunija nije više tako siromašna zemlja, ali ni Sebiš nije najbogatiji gradić, mada ovde još uvek ima ljudi sa puno novca. Njihova deca uglavnom studiraju u većim gradovima i verovatno će ostati tamo, jer u Sebišu nema mnogo posla za obrazovane ljude. Istina, ovde postoji filijala jednog privatnog univerziteta, ali su cene studiranja iste kao i u gradovima tako da se mladi ne opredeljuju rado za tu opciju. Mnogi od njih zele da odu u inostranstvo, zarade novac, a zatim se vrate i započnu neki posao.

Problem je u tome što to ne može biti dugoročno rešenje, jer će na taj način, verovatno i njihova deca morati da zaraduju novac u inostranstvu.

Mozda se bas zato, većina takvih priča i završava upravo na klupama u centru, gde mladi, pomalo patetično, pričaju o velikoj budućnosti i boljoj prošlosti, uzivljeni u ulogu zrtve koja im je nametnuta. To je način da se pobeogne od odgovornosti i saznanja da im niko neće pomoći ako ne pomognu sami sebi i ne pronadju put do drugačije stvarnosti, znajući dobro da ih "bolje sutra" neće sačekati jedne večeri na klupama u centru...

IGOR LUKOVIĆ
Novosadska novinarska škola

Sebișul văzut de aproape

Corală pe Crișul Alb

Oare sebișenii sunt atât de credincioși pe cât de multe biserici au ?

Dacă aș exagera puțin, aș spune ca există, în acest oraș de numai 7000 de locuitori, câte o biserică pe cap de locuitor. Pentru că sunt de confesiuni diferite, le pot menționa: două biserici ortodoxe (una în construcție), o biserică baptistă, două pentecostale, una romano-catolică, două adventiste, una reformată, o biserică pentecostală de romi.

Zece lăcașuri de cult la o populație așa de mică este un lucru extraordinar!

Tradițiile corale în Valea Crișului, nu numai în Sebiș, datează încă de la sfârșitul secolului al-XIX-lea, când, după modelul bănățenilor, în această zonă s-au constituit coruri pentru necesitățile liturgice pe de o parte, dar și, în special, pentru a se menține trează, în acele vremuri de sub stăpânirea austro-ungară, limba românească și sentimentul național, ne informează profesorul Ștefan Albu, dirijorul corului ortodox din Sebiș. Formațiunile corale au fost conduse în decursul anilor de învățătorii din sat dintre care amintim pe Radu și Dumbravă. În Sebiș există o comunitate de 4000 de credincioși ortodocși. La această oră, corul este format din 35 de persoane trecute de a doua vârstă, condus de învățătorul Ion Filipaș, care participă la fiecare slujbă religioasă. De curând profesorul Albu a pus bazele unui alt cor, alcătuit din 53 de tineri, cor care își va începe activitatea în septembrie. În acest fel se asigură o continuitate și tot cu această ocazie va fi reînnoit repertoriul liturgic, ne asigură prof. Albu. De asemenea, profesorul Ștefan Albu conduce și fanfara din localitate, alături de care a participat la numeroase festivaluri internaționale și naționale. Un foarte mic rol în lumea corală locală îl are și corul Bisericii Romano-Catolice, însă în această mică urbe sunt doar 150 de catolici, iar activitatea corală nu este foarte dezvoltată. În schimb, o mare importanță o au corurile protestante, tocmai pentru că în Sebiș există cu aproximație 3800 de protestanți. Pentru exemplificare, am ales corul Bisericii Baptiste, care-l are ca dirijor pe dl. Lazăr Ion.

Casa de Rugăciune din Sebiș are botezate la ora actuală 550 de persoane, iar corul este format din 80 de bapțiști dintre care 60% sunt tineri. Dl. Lazăr ne-a declarat că încă din 1927, când a fost înregistrată prima Casă de Rugăciune, grupul coral a fost alături de confracți, la bine și la rău. Coriștii au participat la ceremonia de căsătorie, botezul tinerilor, conducerea pe ultimul drum a celor dragi, alături de fanfara bisericii. De asemenea, fanfara baptistă urmează cursul tradiției încă din 1969, aceasta participând și la evenimente foarte fericite cum ar fi concursuri și festivaluri corale naționale și internaționale de renume.

Pe lângă corul mixt există și un cor bărbătesc care ajută la înțelegerea tainelor biblice prin cântări deosebite.

Talentul și dăruirea coriștilor pentru acest gen muzical este moștenit din generație în generație; părinții și bunicii își îndrumă copiii să meargă la biserică pentru a avea tot timpul un dialog cu Dumnezeu. În acest fel o mare parte din educație, în orașul de pe Crișul Alb, vine, cum este și normal, prin Biserică.

CORNELIA TRUȘCĂ VLAICU
Universitatea Banatului Timișoara

LOȘA POLITIKA ZNAČI LOȘE INVESTICIJE

Na razdaljini od samo dvesta metara u centru Sebiša možete videti dve nikada dovršene zgrade. Svako može zaključiti da je glavni razlog toga nedostatak novca, odnosno da investitori nisu imali dovoljno sredstava da završe započete investicije. To jeste normalna pojava u svim zemljama na svetu, međutim kada u istom regionu na ne tako velikoj udaljenosti i pri tome u različitim državama vidite iste stvari, možete se samo zapitati šta ovde nije u redu. Nakon rumunske revolucije i prestanka postojanja Varšavskog pakta, odnosno raspada komunističkih sistema u istočnoj Evropi započeo je takozvani proces tranzicije. Naime, bivše komunističke zemlje su počele da prelaze na tržišni sistem privredjivanja ili jednostavno rečeno postajale su kapitalističke.

ŽARKO BOGOSAVLJEVIĆ
Radio 021 Novi Sad

►Pag. 3